

Gdańsk 25.10.2023

Prof. WSAiB dr hab. Rafał Ożarowski
Wydział Prawa i Administracji
Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu
im. E. Kwiatkowskiego w Gdyni
r.ozarowski@kadra.wsaib.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej Aleksandry Spancerskiej pt. „Soft power i sharp power w polityce zagranicznej Turcji pod rządami Partii Sprawiedliwości i Rozwoju”, napisanej pod kierunkiem dr hab. Radosława Bani, prof. UŁ z udziałem promotora pomocniczego dr. Karola Wasilewskiego

Problemy badawcze z zakresu polityki zagranicznej stanowią niezwykle interesujący obszar analizy, który wciąż z inspiruje wiele badaczek i badaczy z całego świata. Stoi za tym dynamika polityki zagranicznej we współczesnym świecie – zmiany charakteru relacji między państwami, modyfikacje interesów państw i także szeroka aktywność aktorów niepaństwowych. Polityka zagraniczna Turcji szczególnie zasługuje na uwagę, z racji położenia tego państwa pomiędzy Bliskim Wschodem a Europą, a także z faktu przynależności do Basenu Morza Śródziemnego i akwenu Morza Czarnego. Turcja jako państwo o ogromnym potencjale ludnościowym (ok.82 mln), gospodarczym i militarnym realizuje politykę zagraniczną z zastosowaniem różnych metod i na wielu płaszczyznach. Z tego powodu analizowanie polityki zagranicznej tego państwa jest jak najbardziej pożądane i uzasadnione.

W nurt tych badań wpisuje się rozprawa doktorska Aleksandry Spancerskiej pt. „Soft power i sharp power w polityce zagranicznej Turcji pod rządami Partii Sprawiedliwości i Rozwoju”. Na wstępie pragnę wyrazić uznanie dla Doktorantki za wybór tematu, bowiem zaprezentowana przez nią w rozprawie problematyka jest trudnym zagadnieniem i wymaga dobrego przygotowania merytorycznego w zakresie specyfiki polityki zagranicznej Turcji oraz umiejętnej analizy całokształtu powiązanych z tematem zagadnień. Wymaga to również szerokiej analizy zgromadzonych materiałów źródłowych i innych publikacji pozyskanych w procesie przygotowywania pracy. Z tego zadania Doktorantka wywiązała się należycie, co warto tu podkreślić. Niemniej jednak poniżej kieruję swoje uwagi i sugestie.

1. Ocena struktury pracy i jej związku z tematem rozprawy

Rozprawa liczy 221 stron i składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia. Dodatkowo praca zawiera bibliografię. Na wstępie pragnę podkreślić, że temat rozprawy jest właściwie powiązany z treścią pracy i jej poszczególnymi rozdziałami.

W ogólnej ocenie struktura jest właściwie sformułowana. Pierwszy rozdział ma charakter *stricte* teoretyczny i odnosi się do tytułowych kategorii „soft power” i „sharp power”. Drugi rozdział składa się także z komponentu teoretycznego odnoszącego się do polityki zagranicznej, jednak w swojej większości stanowi analizę uwarunkowań tureckiej polityki zagranicznej. Z kolei dwa ostatnie rozdziały są meritum pracy i odnoszą się odpowiednio do działań Turcji w polityce zagranicznej w obszarze „soft power” i „sharp power”. Wszystkie rozdziały składają się z podrozdziałów. Układ ten jest symetryczny - pierwsze dwa rozdziały mają po trzy podrozdziały; zaś dwa ostatnie po cztery rozdziały. W ten sposób struktura rozprawy jest przejrzysta, a wszystkie jej elementy są ze sobą ściśle powiązane. Sam układ pracy wskazuje na typowo analityczne podejście.

Ponadto analiza zawarta w dwóch ostatnich rozdziałach opiera się na wybranych przez Autorkę kategoriach tematycznych, co wpisuje także rozprawę w studium przypadku.

2. Metodologia

We wstępie Autorka przedstawiła cel rozprawy, postawiła hipotezy badawcze oraz sformułowała postawione do hipotez pytania badawcze. Opisany został również przedmiot badań. Uważam, że cel rozprawy nie jest precyzyjny ponieważ jest nim charakterystyka obszarów w wymiarze zarówno *soft power* i *sharp power*. Natomiast sformułowanie, że *celem (...) jest przedstawienie, analiza i wyjaśnienie powodów, dla których tureccy decydenci zaczęli przejawiać większe skłonności do stosowania narzędzi z zakresu sharp power w tureckiej polityce zagranicznej,* nie odpowiada tematowi rozprawy, który wyraźnie wskazuje na analizę zarówno *sharp power* i *soft power*. Wskazany cel rozprawy mógłby być przeformatowany na jedną z hipotez badawczych. Hipotezy badawcze i pytanie badawcze uznaję za postawione poprawnie. Ponadto Autorka w procesie analizy wykorzystwała teorię neorealizmu klasycznego. Decyzja ta została poparta szerokim uzasadnieniem we wstępie rozprawy (s.6).

We wstępie wymieniono również wykorzystane metody badawcze. Doktorantka odniosła się do dwóch głównych metod badawczych, które jej zdaniem wykorzystwała w rozprawie. Pierwszą jest metoda historyczna, drugą zaś metoda komparatywna. Kieruję tutaj

kilka uwag. Po pierwsze uważam, że charakterystyka metod wykorzystanych w rozprawie stanowi istotny element metodologiczny, któremu Doktorantka nie poświęciła wiele miejsca. Po drugie, metoda historyczna, przy której Autorka powołuje się na publikację prof. Chodubskiego, jest w rzeczywistości metodą genetyczną, odnoszącą się do genezy i istoty analizowanych zjawisk. Po trzecie, o ile co do wykorzystania metody porównawczej przy analizie wymiarów *sharp* i *soft power* nie można mieć wątpliwości, to należałoby wskazać inne metody, które wykorzystywała Doktorantka zupełnie o nich nie wspominając. Przede wszystkim należy do nich metoda studium przypadku w odniesieniu do rozdziałów trzeciego i czwartego, które nie stanowią kompleksowej analizy. Wykorzystano również metodę instytucjonalno-prawną w odniesieniu do aktywności instytucji państwowych na bazie licznych materiałów źródłowych. Dodatkowo również we wstępie wypadałoby wskazać oparcie się na teorii polityki zagranicznej, która ma już długą historię analizy. Doktorantka wprowadzie szeroko przedstawia to zagadnienie w rozdziale 2.1., jednak brakuje właściwego odniesienia we wstępie.

Kolejną kwestią jest brak odniesienia we wstępie pracy do dyscypliny badawczej, w której została osadzona rozprawa. Dodatkową konfuzję może budzić fakt, że od niedawna w Polsce została utworzona nowa dyscyplina nauki o stosunkach międzynarodowych. Jako recenzent oczywiście posiadam informację w jakiej dyscyplinie została przygotowana praca doktorska, jednak zgodnie z kanonem metodologicznym informację taką Doktorantka jest zobowiązana umieścić we wstępie wraz z szerszym wyjaśnieniem.

Na pochwałę zasługuje krytyczna analiza literatury przedmiotu przeprowadzona przez Doktorantkę. Odniosła się ona do szerokiego spektrum materiałów źródłowych. Wymienieni zostali główni autorzy polskich publikacji. Zwrócono uwagę i wskazano także autorów zagranicznych (szczególnie anglojęzycznych). Na uwagę zasługuje wyróżnienie źródeł autorstwa Ahmeta Davutoğlu, które dla Autorki okazały się niezbędne i nieocenione w procesie przygotowywania rozprawy. Pozyskała także liczne materiały w języku tureckim, w tym dokumenty sprawozdawcze przygotowywane przez tureckie Ministerstwo Spraw Zagranicznych i tureckie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych oraz materiały z popularnych czasopism publicystycznych w Turcji. Doktorantka przeprowadziła także rzetelną kwerendę i odbyła wyjazd badawczy do Turcji w maju 2023 roku.

Należy tu również wskazać, że Autorka jasno określiła ramy czasowe swojej pracy odnoszące się do rządów Partii Sprawiedliwości i Rozwoju, czyli od przejścia władzy przez tę partię w 2002 roku aż do 2023 roku, kiedy to Doktorantka zakończyła pisanie rozprawy. Stanowi to ponad 20 lat analizy. Ponadto cenne jest podkreślenie, że Doktorantka nie zdecydował się na opisanie wszelkiej aktywności Turcji w polityce zagranicznej w ramach *soft*

i sharp power i odniosła się do wybranych regionów czy państw, które w jej ocenie były najbardziej reprezentatywne.

3. Merytoryczna ocena rozprawy

W aspekcie merytorycznym w rozprawie Autorka wykazała się głęboką znajomością problematyki polityki zagranicznej Turcji. Widać, że mgr A. Spancerska zna specyfikę zachowań i działań w tym zakresie oraz rozumie aspekty kulturowe w zakresie polityki zagranicznej Turcji. Sprawnie porusza się w meandrach polityki zagranicznej Turcji oraz potrafi dokonać analizy zagadnienia i wyciągnąć z tego określone wnioski.

Poniżej przedstawiam krótką ocenę poszczególnych części rozprawy. Pierwszy rozdział ma charakter wprowadzający do tematyki i odnosi się do kategorii „soft power” i „sharp power”. Autorka dokonała tu rzetelnej analizy tematu na bazie m.in. publikacji J. S. Nye’go, który w środowisku akademickim znany jest z badań nad „soft power”. Podobną analizę przedstawiła w kolejnej części w odniesieniu do „sharp power” wskazując cechy charakterystyczne oraz opierając się na przykładach m.in. Rosji czy Chin, a w zastosowaniu „sharp power” w polityce zagranicznej tych państw. Ostatnia część została poświęcona recepcji „soft power” i „sharp power” w tureckiej myśli politycznej. Część tę uznaję za bardzo wartościową, aczkolwiek Autorka odniosła się tu w większości do kategorii „soft power”, marginalizując kategorię „sharp power”. Uzasadniła to brakiem bezpośrednich odniesień w wypowiedziach tureckich decydentów (s.44).

Rozdział drugi został poświęcony uwarunkowaniom tureckiej polityki zagranicznej. Autorka za determinanty polityki zagranicznej przyjęła klasyfikację zaproponowaną przez R. Ziębę, która stanowi klasyczne ujęcie wyznaczników polityki zagranicznej. Spora część wyznaczników w części pierwszej została bardzo pobieżnie opisana (w tym m.in. – środowisko geograficzne państwa; potencjał ludnościowy; jakość służby dyplomatycznej). Za to niektóre zostały przedstawione w bardzo szeroki i ciekawy sposób pod względem analitycznym, jak np. system społeczno-polityczny. Trochę zawiedziony jestem, wspomnianym już opisem wyznacznika – jakość oraz aktywność własnej służby zagranicznej i dyplomacji. Doktorantka ograniczyła się do kontynentu afrykańskiego i do „Domu Tureckiego” otwartego w Nowym Jorku. Jest to bardzo lapidarna charakterystyka i zdecydowanie wygląda to na pobieżną analizę.

W kolejnej części Doktorantka przedstawiła uwarunkowania zewnętrzne tureckiej polityki zagranicznej. Tu podobnie jak w części pierwszej niektóre wyznaczniki zostały dość skrótowo przedstawione (w tym: trendy ewolucji środowiska międzynarodowego; jakość i

aktywność służby zagranicznej innych państw). Inne wyznaczniki np. pozycja państwa w systemie stosunków i ról międzynarodowych zostały opisane szeroko i w merytoryczny sposób.

Trzeci rozdział uznaję za bardzo dobry merytorycznie i dobrze napisany. Uważam, że stanowi on najlepszą część całej rozprawy. Doktorantka wybrała najbardziej odpowiednie według niej obszary aktywności Turcji w wymiarze „soft power”. Znalazły się tu: dyplomacja kulturalna i edukacja; dyplomacja meczetowa; mediacje międzynarodowe; pomoc humanitarna i rozwojowa. Bardzo dobrymi i ciekawymi częściami są: dyplomacja meczetowa oraz mediacje międzynarodowe. Z kolei istotnym elementem jest przedstawienie działań i aktywności TIKA (Tureckiej Agencji Współpracy i Koordynacji) w ramach części poświęconej pomocy humanitarnej i rozwojowej.

Ostatni rozdział jest analogiczny do poprzedniego tylko, że odnosi się do aktywności Turcji w wymiarze „sharp power”. W części tej Autorka oparła się na wybranych obszarach: technologia i media społecznościowe; nowoczesne formy cenzury; dysydenci polityczni; turecka diaspora zagranicą. Rozdział ten uważam za poprawny, a tematykę w nim uznaję za dobrze przedstawioną i zanalizowaną. Uwagę kieruję tu do części 4.1. w której znacznie dużo miejsca Doktorantka bezzasadnie poświęciła Rosji i Chinom. Wszakże część ta, jak i całość rozdziału odnosi się do Turcji.

4. Uwagi bibliograficzne i techniczne

Bibliografia jest właściwie sporządzona i jest obszerna. Widać, że Autorka dokonała rzetelnej kwerendy i w związku z tym nie kieruję tu uwag. Język rozprawy jest prawidłowy. Praca jest dobrze napisana i czyta się ją poprawnie. Czasami zdarzają się tzw. „literówki”, jednak nie wpływają one na całościową ocenę techniczną pracy. Pozostałą kwestią, którą pozwalam sobie zaakcentować jest objętość rozprawy. Wprawdzie nie ma wytycznych, jak obszerna pod względem ilości stron ma być rozprawa doktorska. Jednak nieoficjalnie przyjmuje się, że standardem jest objętość pomiędzy 250-300 stron. Zatem uważam, że mimo wszystko niniejsza rozprawa powinna być co najmniej o kilkadziesiąt stron rozbudowana. Uwaga ta nie wpływa jednak na ocenę merytoryczną pracy.

5. Konkluzja

W ramach konkluzji pragnę podkreślić, że pomimo moich różnorodnych uwag, **uważam, że przedstawiona do recenzji praca spełnia wymogi rozprawy doktorskiej i wnioskuję o dopuszczenie mgr Aleksandry Spancerskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

